

Asiantuntijalausunto

10.2.2026

VN/409/2026

VN/409/2026-OKM-5

Eduskunnan sivistysvaliokunta

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto sivistysvaliokunnalle Horisontti Eurooppa - puiteohjelman perustamiseksi vuosille 2028-2034 (U 73/2025 vp)

Eduskunnan sivistysvaliokunta on pyytänyt opetus- ja kulttuuriministeriöltä asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotuksista (1) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman "Horisontti Eurooppa -asetus" perustamisesta vuosiksi 2028–2034, sen osallistumista ja tulosten levittämistä koskevien sääntöjen vahvistamisesta ja asetuksen (EU) 2021/695 kumoamisesta, (2) neuvoston päätökseksi tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman "Horisontti Eurooppa" (2028–2034) täytäntöönpanoa koskevasta erityisohjelmasta, kyseiseen ohjelmaan osallistumista ja sen tulosten levittämistä koskevien sääntöjen vahvistamisesta sekä päätöksen (EU) 2021/764 kumoamisesta, (3) neuvoston asetukseksi tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmaa "Horisontti Eurooppa" täydentävän Euroopan atomienergiayhteisön tutkimus- ja koulutusohjelman perustamisesta vuosiksi 2028–2032, yhteisön osuudesta ITER-hankkeeseen ja asetuksen (Euratom) 2025/1304 kumoamisesta, (4) neuvoston asetukseksi Liettuassa sijaitsevan Ignalinan ydinvoimalaitoksen käytöstäpoiston avustushjelman perustamisesta vuosiksi 2028–2034 ja asetuksen (EU) 2021/101 kumoamisesta ja (5) neuvoston asetukseksi välineen perustamisesta ydinturvallisuuteen liittyvää yhteistyötä ja ydinlaitosten käytöstä poistamista varten vuosiksi 2028–2034 ja asetusten (Euratom) 2021/100 ja (Euratom) 2021/948 kumoamisesta. (U 73/2025 vp)

Opetus- ja kulttuuriministeriö on osallistunut U-kirjelmän valmisteluun yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Horisontti Eurooppa -puiteohjelma

Tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelma Horisontti Eurooppa on yksi maailman merkittävimmistä tutkimuksen ja innovaatioiden rahoitusohjelmista. Se perustuu tutkimuksen laadulle ja vaikuttavuudelle. Sen avulla tuotetun tutkimuksen laatu varmistetaan avoimen kilpailun ja riippumattomien arviointien kautta. Suomen kaltaiselle pienelle osaamispohjaiselle maalle uudella tutkimukseen pohjautuvalla tiedolla on erityisen suuri merkitys koulutusjärjestelmän, julkisen sektorin palveluiden ja kaikkien elinkeinojen uudistumisen turvana.

Valtioneuvosto on rahoituskehyskokonaisuutta koskevassa E-kirjelmässä (E 73/2025 vp) ottanut myönteisen kannan kilpailukykyrahoituksen kasvattamiseen. Lisäksi valtioneuvosto katsoo, että komission esitys tutkimus-, kehittämis- ja innovaatorahoituksen määrän kasvattamiseksi on kannatettava.

Komission esityksessä Horisontti Eurooppa -puiteohjelmasta 2028-2034 esitetään rahoituksen kokonaismääräksi 154,9 mrd. euroa (vuoden 2025 hinnoin), joka lähes kaksinkertaistaisi rahoitustason verrattuna käynnissä olevaan rahoituskautteen 2021-2027. Keskeisiä uudistuksia ovat ohjelman tiivis linkittäminen perusteilla olevaan Euroopan kilpailukykyrahastoon (ECF) soveltavan tutkimuksen osalta (II-pilarin kilpailukykyosio) ja kaksikäyttösovelluksiin

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo.okm@gov.fi

tähtäävän T&I-toiminnan rahoittamisen mahdollistaminen puiteohjelmassa. Lisäksi komission esityksessä uudistetaan heikommin suoriutuville ns. widening-maille suunnattuja toimia sellaiseen suuntaan, joka edellyttää niiltä kansallisten TKI-investointien kasvattamista ja pitkällä aikavälillä mahdollistaa niiden siirtymisen pois widening-toimien piiristä kohti aidosti kilpailullista puiteohjelmaosallistumista.

Ministeriön näkemyksen mukaan on erityisen tärkeää, että puiteohjelmasta myönnettävän rahoituksen perusteena on jatkossakin mahdollisimman paljon T&I-toiminnan laatu ja että rahoitettavat hankkeet valitaan perustuen avoimeen kilpailuun ja riippumattomaan arviointiin. Ns. widening-toimien kehittäminen suuntaan, jossa maantieteellisesti korvamerkitystä rahoituksesta voitaisiin tulevaisuudessa luopua, on kannatettavaa. Erityisen tärkeänä ministeriö pitää Euroopan tutkimusneuvoston (ERC) itsenäistä roolia uutta tietoa tuottavan tutkimuksen rahoittajana.

Kaksikäyttötutkimuksen (siviili + puolustus) salliminen seuraavassa puiteohjelmassa on tärkeä uudistus, joka osaltaan vahvistaa Euroopan varautumista ja resilienssiä. Puhtaasti puolustukseen liittyvä tutkimus- ja kehittämistoiminta rahoitetaan Kilpailukykyrahaston alaisesta Euroopan puolustusrahastosta eikä tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmasta. On kuitenkin tärkeää huolehtia siitä, ettei kaksikäyttötutkimuksen mahdollistaminen heikennä puiteohjelman rahoituksen laatukriteerejä eikä tarpeettomasti rajoita tieteen vapautta tai kansainvälistä yhteistyötä. Korkealaatuisen tutkimuksen tulosten sovelluskohteita ei ole mahdollista tietää ennakolta.

Horisontti Eurooppa -puiteohjelman tiiviimpi kytkeminen Euroopan kilpailukykyrahastoon saattaa edistää tutkimustulosten parempaa ja nopeampaa hyödyntämistä ja kaupallistamista, mikä on Euroopassa todettu pullonkaulaksi. Ministeriön näkemyksen mukaan ohjelmien linkittäminen täytyy toteuttaa tavalla, joka aidosti tuo synergiaetuja ja helpottaa rahoituksen saajien innovaatiomatkaa aina perustutkimuksesta markkinoille saakka.

Suomalaiset korkeakoulut, tutkimuslaitokset ja yritykset sekä yksittäiset tutkijat ovat osallistuneet aktiivisesti EU:n tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmiin. Nykyisessä yhdeksännessä puiteohjelmassa (Horisontti Eurooppa 2021–2027) tähän mennessä toteutettujen hakukierrosten tuloksena (tilanne syyskuu 2025) suomalaisia on mukana lähes 1700 hyväksytyssä hankkeessa, joissa suomalaisten osallistujien saama rahoitus on lähes 1400 miljoonaa euroa. Tästä rahoituksesta lähes 600 miljoonaa euroa eli noin 43 % on tullut yliopistojen TKI-hankkeisiin. Vastaavasti 25 % saadusta rahoituksesta on tullut tutkimuslaitoksille ja 2 % ammattikorkeakouluille. Kuitenkin verrattuna edelliseen rahoituskauteen ammattikorkeakoulut näyttävät olevan nostamassa rahoitusosuuttaan, mitä voidaan pitää erittäin positiivisena merkinä.

Kaikkiaan Suomeen on kotiutettu noin 2,8 % Horisontti Euroopasta myönnetystä kokonaisrahoituksesta. Kokonaisuudessaan EU:n jäsenvaltioihin palautuneesta rahoituksesta Suomi sai vuonna 2024 1,33 %. Vastaavasti Suomen suhteellinen maksuosuus EU-budjettiin oli vuonna 2024 1,67 %. Suomi on Horisontti-ohjelman nettosaaja.

Ministeriö katsoo, että ohjelman rahoituksen kasvaessa voidaan pitää todennäköisenä, että myös Suomeen siitä kotiutettavan rahoituksen määrä kasvaa. Myös Suomessa kansallisesti T&K-toiminnalle asetetun 4 %:n BKT-tavoitteen valossa on tärkeää, että kansallisen tutkimustoiminnan laadun ja määrän kasvattamiselle on olemassa merkittäviä kansainvälisiä rahoituslähteitä, jotka mahdollistavat laajan kansainvälisen tutkimusyhteistyön ja edistävät Suomen kansallisen tutkimusjärjestelmän kehittämistä houkuttelevammaksi ja toimivammaksi.

Euratom-ohjelma

Euratom koulutus- ja tutkimusohjelman tavoitteena on vahvistaa Euroopan unionin kilpailukykyä ja hiilestä irtautumista ja suojella ihmisiä ja ympäristöä edistämällä ydinalan tiedettä ja teknologiaa koskevaa tutkimusta ja koulutusta. Ohjelma pyrkii edistämään turvallista ja kestävä ydinenergian käyttöä sekä vastaamaan tulevaisuuden energiahaasteisiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan Euratom-ohjelma tarjoaa tärkeän väylän ydinalan koulutus- ja tutkimusyhteistyölle ja näin edistää myös suomalaisten ydinalan toimijoiden osaamista ja alan yleistä kehitystä.

Opetusneuvos

Saara Vihko

Jakelu Eduskunnan sivistysvaliokunta

Tiedoksi Kansliapäällikkö Heidi Backman
Erityisavustaja, Emma Hannonen